

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemanje pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (insetate) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 12. junija 1896.

Politiški oddelek.

Hrvatje in Slovenci na Reki.

Nedavno je neki hrvatski list prinesel dopis z Reke, v katerem pravi, da Slovenci na Reki dajo največ gradiva za poitalijančevanje. Slovenci žive na Reki največ v nižjih slojih, in se malo zavedajo narodnosti svoje, ako se oženijo, so pa njih otroci, največji nasprotniki Slovanov. Sodba zagrebškega lista ni povse krivična. Tudi se ne godi tako le na Reki, temveč tudi v Gorici in Trstu so često otroci slovenskih starišev najzagrizenjši Italijani. Če se pa na Reki to godi v večjem številu, pa ni krivda Slovencev, temveč Hrvatov samih. Reški Hrvatje niso nič zavednejši kakor Slovenci, v Zagrebu se pa voditelji raznih hrvatskih strank mej sabo prepirajo zaradi vodstva, za reške razmere se pa niti ne zmenijo. Tako Reka prihaja vedno bolj v italijanske in madjarske roke, ne da bi se Hrvatje za to dosti zmenili. Najprej so Madjari spravili z Reke hrvatsko politično oblast, veliko županijo, v Ogulin, sodišče pomadjarili, hrvatsko gimnazijo prenesli na Sušak in snujejo ondu madjarske šole, a Hrvatje pa vse to lepo mirno gledajo. Če vladna stranka molči, se ne čudimo, a bolj se čudimo, da tudi opozicija ničesa ne stori. Da se razmere na Hrvatskem tako neugodno razvijajo, ni kriva le vladna stranka, temveč tudi opozicija. Da celo lahko rečemo, da je opozicija o pravem času si znala pridobiti si veljavo, bi se vladna stranka ne bila tako daleč v madjarski tabor upala. Hrvatska opozicija se je pa vse premalo brigala za aktualne stvari, temveč je čas tratila z osebnimi prepiri in državnopravnimi vprašanji in semtertja priredila kak škandal v saboru.

V tem, ko so se opozicijske stranke mej seboj ravsale in kavsale zaradi raznih državnopravnih vprašanj, ki niso za sedanji čas posebne važnosti, je pa hrvatski sovražnik se utrjeval. Mari ni čudno, da na Reki ni niti jedne hrvatske šole. Slovenski in hr-

vatski stariši so prisiljeni pošiljati otroke svoje v italijanske ali pa madjarske šole, ker slovanskih ni. Če se pri taci razmerah raznaroduje, se ni čuditi. Ko bi Slovenci tako malomarno gledali na razmere v Gorici in Trstu, bi v teh dveh mestih kmalu ne bilo Slovencev. Položaj Slovencev v Trstu in Gorici gotovo ni ugodnejši, kot je položaj Hrvatov na Reki. Slovenci so si pa osnovali v teh dveh mestih svoji šoli, da si pripadajo tudi k revnejšim slojem prebivalstva. Drugi Slovenci pa ne morejo toliko storiti za svoje brate v Primorju, kakor bi lahko Hrvatje za svoje rojake na Reki, ker je slovenstvo na Štajerskem in Koroškem tudi v hudem boju za ostanek.

Na Reki je po zadnjem ljudskem popisovanju, ki se nikakor ni popolnoma nepristranski vršilo, blizu polovica Hrvatov, v resnici jih je pa mnogo več. Mej temi Hrvati je pa še več premožnih ljudij. Hrvatom na Hrvatskem se pa tudi ni bati za obstanek, in bi lahko mnogo storili za hrvatstvo na Reki. Če bi se reški Hrvatje jeli zavedati svoje narodnosti, bi malo časa v mestu neomejeno gospodarili Italijani in Madjari. Pri odločnem delu je celo mogoče, da bi dobili mestni zastop v svoje roke. Ko bi se namreč začeli Hrvatje zavedati v tem mestu, bi se namreč hitro pokazalo, da jih je mnogo več, nego jih navaja vladna statistika. Seveda rok križem držati ne gre in le kričati o hrvaški Reki, temveč delati je treba. Najprva stvar mora biti, da se osnuje na Reki hrvatska ljudska šola. Ta stvar je večje važnosti, nego prepri, naj bode li Folnegović ali Frank vodja hrvatski stranki prava.

Hrvatje potratijo preveč časa in močij z razpravljanjem velicih političnih vprašanj, a na to pa premalo mislijo, kako ohranijo svoj narod čvrst v obmejnih krajih. S tem, da dokažejo hrvatski opozicijski politiki, da Reka po državnem pravu mora biti hrvatska, ni prav nič pridobljenega. Za taka teoretična dokazovanja se nikdo nič ne briga, najmanj pa Madjari. Ko bi se pa na Reki hrvatstvo zares okrepilo in začela borba proti madjarstvu in italijanstvu, pa bi kmalu začel se poštovati reški

hrvatski značaj. Tudi hrvatska vladna stranka in hrvatska vlada sama bi ne mogli kar prezirati reškega hrvatstva, ko bi videli, da se res razvija in bori za svoje pravice. Razvoj hrvatstva na Reki je uplival na vse hrvatsko Primorje, koder se že povsod zgublja narodna zavest. V Primorju pa ne gre le za hrvatske narodne, temveč tudi za gmotne koristi. Naj Madjari dobe v roke hrvatsko Primorje, bodo dobili tudi vso trgovino v teh krajih in to bode čutila vsa Hrvatska. Madjari v hrvatskem Primorju počasi delujejo, a gotovo, Hrvatje pa vse apatično gledajo, kot bi jih nič ne brigalo. Skrajni čas je, da se Hrvatje vzbude, in osnujejo kako društvo, ki bode imelo namen osnovati hrvatsko šolo na Reki. Za gmoten uspeh se jim ni bati. Razmere na Reki se bodo kmalu bistveno premenile, Madjari se niso trdno še ondu ukoreninili. Ljudstvo ne mara zanje, italijanski element, ki je na vse strani obdan od Hrvatov pa tudi ni tako močen, kakor se misli. Le delati je treba. Če se bode stvar zamenjala, pa utegne naposled zares biti Reka za Hrvatsko izgubljena, pa ne toliko po madjarski nasilnosti, kakor po hrvaški malomarnosti. Reško vprašanje je pač točka, v kateri lahko vse hrvatske opozicijske stranke vzajemno delujejo. Seveda se njih delovanje ne sme omejiti na kake razprave po listih in govorih v saboru o hrvatstvu Reke, temveč delati je treba za povzdigo hrvatstva v Reki sami. Vse državnopravne pravice nič ne pomagajo, ako se prebivalstvo samo ne zaveda. Če se Reka popolnoma pomadjari, oziroma poitalijanči je za Hrvate izgubljena, naj znajo še tako korenito dokazati svoje pravice do nje.

Politični pregled.

Državni zbor ima o petek in soboto svoji zadnji seji. V teh dveh sejah ima dovoliti, da se za izvoz avstrijskega sladkorja povišajo premije od petih na devet milijonov goldinarjev, Od meterskega centa sladkorja, ki se izvozi iz Avstrije se plača 1 gld. 60 kr. oziroma 2 gld. 30 kr. premije. S tem se hoče povzdigniti izvoz avstrijske sladorne industrije. Zakon pa določa, da ta premija ne sme znašati čez pet milijonov goldinarjev na leto. Če znaša več, morejo ta znesek plačati sladorni tovarnarji sami. Lani se je izvozilo toliko sladkorja, da so premije plačali devet milijonov goldinarjev. Štiri milijone so plačali tovarnarji sami. Sedaj pa hočejo, da se najvišji znesek premij določi na devet milijonov. Vlada je tudi za to. Borba bode v državnem zboru huda, ker mnogi poslanci ne bodo marali, da se zopet da štiri milijone bogatim sladornim tovarnarjem.

Službeno pragmatiko za državne uradnike je vlada predložila državnemu zboru. Podobna je pa prav le kazenskemu zakonu. V vseh paragrafih navaja samo, kake dolžnosti imajo uradniki in kako se bodo kaznovali, ako jih ne bodo spolnovali. O kacic pravice državnih uradnikov ni nobenega govora. Uradnik se bode smel postaviti tudi v nižji razred, ali se mu bode smelo za 30 % plačo ponižati, poslali ga bodo v pokoj, kadar ga bodo hoteli in mu tudi odmerili nižjo pokojnino kakor bi mu po letih šla, ako morda se ne bode tako vedel, da bi delal čast svojemu stanu. Velike pravice bi imeli uradni predstojniki. Lahko bodo uradnika kaznovali kar s 100 gld. globe, ne da bi bilo treba kakšne posebne preiskave. Prepričani smo, da ta načrt nikdar zakon ne postane. Zanj ne

more glasovati noben poslanec, komur je še kaj na državljanjski svobodi.

Vnanja politika v delegaciji. — Kakor je že navada, je tudi letos razlagal minister vnanjih stvari vnanjo politiko v proračunskem odseku avstrijske delegacije. V torek je bil razgovor o tej stvari. Največ je minister govoril o dogodkih v Turčiji, ki so bili jako resni. Glede dogodkov v Armeniji se je že bilo bati, da pride do evropske vojne. Naposled so se vlasti tako sporazumele, da so lepo se umaknile in stvar na miru pustile. Z reformami seveda ni bilo nič v Armeniji. V Makedoniji je bil položaj že nevaren. Da niso velevlasti prisilile Bolgarije, da je mirovala, bilo bi prišlo do velicih zmešnjav. V Carigradu so mislile velevlasti že delati red, a se je uprla Rusija temu. češ, to bi nasprotovalo berlinski pogodbi. Posebno je minister naglašal, da Avstrija želi, da se ohrani Turčija. Svoje posesti po Balkanu Avstrija ne misli razširjati. Potem je minister seveda naglašal dobre odnose s vsemi vlastmi. Posebno trodržavna zveza je trdnejša, kot je bila kedaj.

Alleance israelite universelle v Parizu. — Državni poslanec profesor Schlessinger izustil je v dunajskem parlamentu dne 14. decem. 1894. kaj znamenit govor o Židih in njih stremljenji. Med drugim navedel je 22 zapovedij židovskega vesoljnega društva v Parizu. Tu jih podajamo svojim čitateljem: 1. Društvo ni ne francosko, ne nemško, ono je židovsko. 2. Moderna ljudstva so porazdeljena v narode, samo mi nimamo someščanov, temveč samo verske zadruge. 3. Žid ne bode prej prijatelj kristijanom in mohamedancem, dokler ne bode sijala judovska vera kakor edina vera — razuma. 4. Razkropljeni med vse narode, ostanemo mi najprej Židje. 5. Naša narodnost je vera naših očakov — mi ne poznamo druge narodnosti. 6. Mi stanujemo v tujih deželah in mi se ne moremo brigati za vedno menjajoče se interese teh narodov, dokler so naši moralni in materijalni dobički v nevarnosti. 7. Židovska vera mora enkrat prevladati vesoljni svet. 8. Židje! smatrajte se za ude izvoljenega ljudstva: 9. Ako verujete, da je vera vaših pradedov edini patrijotizem. 10. Ako verujete, da ste izven narodov eno samo ljudstvo. 11. Ako verujete, da židovstvo reprezentira edino versko in politično resnico. 12. Ako to verujete, pridite, poslušajte nas! 13. Delo je veliko in sveto, uspeh gotov. 14. Katolicizem je naš tisočletni sovrag, njemu moramo razbiti glavo. 15. Vsak dan se bolj in bolj razširja mreža, ki jo pletejo židje po vesoljnem svetu. 16. Pride dan, ko bo Jeruzalem hiša skupnih narodov. 17. Ko židovsko zaglavje monoteizma poplavi meje najskrajnejših potov zemlje. 18. Uporabljajmo vsakoršne okolščine. 19. Naša moč je velika (denar) učimo se dobro uporabljati isto. 20. Kaj se hočemo bati — ni daieč — ko bode bogastvo vsega sveta v naših rokah. 21. Mi napredujemo z orjaškimi koraki. 22. Novo mesijansko kraljestvo, novi Jeruzalem mora priti na mesto cesarjev in papežev. — Javno to društvo ni, zato mi tudi ne vemo, če ima res taka pravila ali ne. Mi smo le navedli, kar je prof. Schlessinger povedal. Pomenljivo je vsekako, da društvo prikriva svoje namene.

Italija. — Ministerski predsednik Rudini ima neznatno večino v poslanski zbornici. To se je pokazalo v edni minolih seji. Razpravljalo se je o gospodarstvu prejšnjega Crispijevega ministerstva. Rudini je seveda zagovarjal svojega prednika Crispija, o katerem je pa dokazano, da je sleparil z državnim denarjem. Pri glasovanju o vladnem predlogu, da naj se preide o stvari na dnevni red, je dobil ta predlog le 118 glasov, proti 115 glasom; 16 poslancev ni glasovalo. Tri glasove večine ima torej Rudini v poslanski zbornici. S to večino pač ne bo dolgo mogel shajati.

Italijani v Afriki. — Kralj Menelik ne izpusti zastoj italijanskih vjetnikov, dasi so laški listi vse vprek pisali, da se je dosegel z Abesinci popoln mir in da ti niso zahtevali nobene odškodnine. To ni bilo verjetno in dejstva